

Velia Cecilia Bob (ed.), “Cuba: ¿ajuste o transición? Impacto de la reforma en el contexto del restablecimiento de las relaciones con Estados Unidos”, FLACSO, México 2015, ss. 168.

Katarzyna DEMBICZ
CESLA UW

Cuban Studies przeżywają aktualnie renesans, a to za sprawą otwierania się gospodarki Kuby oraz dokonującej się w tym wyspiarskim społeczeństwie transformacji. Wiodącymi ośrodkami naukowymi w zakresie studiów nad Kubą i Kubańczykami były i są północnoamerykańskie placówki, związane z uniwersytetami jak i organizacjami pozarządowymi. W ramach ich wydawnictw ukazuje się wiele pozycji ciągłych i zwartych dedykowanych Kubie i jej stosunkom międzynarodowym¹. Ogromny wkład w rozwój tej części *area studies* mają również badacze kubańscy i latynoamerykańscy, którzy aktywizują ośrodki poza Stanami Zjednoczonymi, aby te podejmowały studia dotyczące Kuby. Tak jest w przypadku omawianej pozycji zatytułowanej „Cuba: ¿ajuste o transición? Impacto de la reforma en el contexto del restablecimiento de las relaciones con Estados Unidos” [Kuba: dostosowanie czy transformacja? Skutki reform w kontekście przywrócenia stosunków ze Stanami Zjednoczonymi] opublikowanej pod koniec 2015 roku przez międzynarodową organizację FLACSO², pod redakcją Velii Cecylie Bobes.

Książka z pewnością wychodzi naprzeciw rosnącemu zainteresowaniu sprawami kubańskimi, wywołanemu głównie ogłoszeniem w grudniu 2014 roku, przez prezydentów USA i Kuby, normalizacji stosunków dwustronnych i wdrażania tych zapowiedzi w życie przez następne miesiące. Tworzy ją pięć dosyć obszernych rozdziałów, a ich autorami są wybitni znawcy i badacze kubańskiej rzeczywistości i historii, reprezentujący różnorodne dziedziny nauki. Carmelo Mesa-Lago, profesor ekonomii, latynoamerykanista i kubanolog, który swoje zainteresowania koncentrował na skutkach kryzysów gospodarczych, systemach ubezpieczeń społecznych

---

¹ Najlepszym przykładem jest czasopismo „Cuban Studies” wydawane przez Uniwersytet w Pittsburghu od 1970 roku.

² Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales [Latynoamerykański Wydział Nauk Społecznych].

i emerytalnych w Ameryce Łacińskiej, jest autorem rozdziału „Las reformas estructurales de Raúl Castro: análisis y evaluación de sus efectos macro y micro” [Reformy strukturalne Raula Castro: analiza i ocena ich efektów w makro- i mikroskali]. Pomimo przedmowy redaktor tomu, to właśnie tekst Carmelo Mesa-Lago uważa należy za wprowadzenie. Przedstawia w nim dokładnie i analizuje krok po kroku poczynania rządu Raula Castro reformujące życie gospodarcze i społeczne Kuby. Chociaż Mesa-Lago opublikował kilka obszernych prac na ten temat w ostatnim okresie, udało mu się w tym niewielkim tekście przedstawić kompendium rezultatów dotychczasowych swoich badań, dotyczących wprowadzanych zmian gospodarczych na wyspie w okresie 2006-2014. Pozostałe artykuły poszerzają spektrum analiz przemian dokonujących się na wyspie o takie tematy, jak transformacje instytucjonalno-polityczne, kubańska migracja i jej polityczne wykorzystanie, społeczne skutki reform w kontekście starzenia się ludności, społeczeństwo obywatelskie i proces demokratyzacji.

Układ książki nie jest przypadkowy (spis treści dołączony został na końcu recenzji). Otwiera ją wspomniany już tekst dotyczący wprowadzanych reform ekonomicznych, a kolejne, w sposób bardzo konkretny, przedstawiają zaobserwowane do tej pory ich skutki oraz możliwe dalsze rezultaty, skupiając się wyłącznie na szeroko rozumianym społecznym ich wymiarze, jako że instytucja, która patronuje tej publikacji powołana została do rozwoju badań społecznych w Ameryce Łacińskiej.

Jak sam tytuł wskazuje, książka zawiera w sobie spór na temat tego, czy Kuba przechodzi jedynie powierzchowne zmiany, czy też rzeczywiście przeżywa transformację, której efektem będzie całkowite zerwanie ze starym porządkiem ekonomiczno-politycznym. Stanowi ona część szerszej debaty toczącej się obecnie w kręgach naukowych i politycznych na Kubie i poza nią. Do osób przychylających się do twierdzenia o transformacyjnym charakterze zmian należą Mesa-Lago, Bobes i Rojas. Pozostali, nie do końca przekonani wskazują, iż niezbędny ku temu warunek, czyli zmiany polityczne, nie został do tej pory spełniony.

Pomimo że w wielu miejscach w omawianej pozycji termin transformacja będzie się powtarzał, nie znajdziemy w żadnym z tekstów jego definicji, przedstawienia składowych tego procesu, powoływania się na autorytety w tej materii czy też doświadczenia innych państw, na przykład Europy Środkowo-Wschodniej, w której podobny proces rozpoczął się ponad ćwierć wieku temu. Do tej kwestii autorzy podchodzą dosyć intuicyjnie, poddając analizie wybrane komponenty struktury społecznej kraju, które w procesie transformacji ulegają głębokim przemianom. W tym przypadku są to instytucje państwowe i organizacje społeczne, niektóre gru-

py społeczne, jak osoby starsze i emigranci, społeczeństwo obywatelskie. Konfrontują aktualne zjawiska z ideałami rewolucji kubańskiej i demokracji. Być może odniesienie zachodzących transformacji na wyspie do doświadczeń europejskich wzbogaciłoby analizę i prowadzoną debatę. Każdy tekst w jakimś stopniu nawiązuje do pozostałych, tworząc w ten sposób kompletną całość. Podsumowaniem owego sporu o jakość i przebieg zmian na Kubie jest tekst wybitnego historyka i kubanologa Rafaela Rojas, który uwzględniając wszystkie przytoczone argumenty skłania się ku nazwaniu dokonujących się zmian na Kubie transformacją. Wskazując przede wszystkim na komponent ludzki, który ulega głębokim i nieodwracalnym przemianom i który w bliższej bądź dalszej perspektywie wymusi zmiany polityczne.

Atutem pracy jest jej wielodyscyplinarne podejście, na które złożyły się: ekonomia, socjologia, historia i nauki polityczne. Cieszyć może również neutralny język dyskursu naukowego, na którym przez lata w przypadku *cuban studies* ciążyło widmo relacji kubańsko-amerykańskich. Wielu z nas, bo do badaczy tego obszaru się zaliczam, przy zachowaniu największego obiektywizmu, często było posądzanych o stronniczość, tylko dlatego że nie używało słów, które dana strona uważała za jedyne słuszne i akceptowalne, jak: dyktatura, imperium, embargo i blokada.

Wydaje się, że zbliżenie Kuby i Stanów Zjednoczonych oraz otwieranie się Kuby na świat wywarło głęboki wpływ na studia latynoamerykańskie, czego najlepszym przykładem jest prezentowana praca zbiorowa. Nie tylko wzrosło zainteresowanie naukowe Kubą, co przełożyło się na liczbę badań i wydawanych prac, ale przede wszystkim wpłynęło na jakość tych studiów, na które nie wywiera się już tak dużej presji politycznej.

Spis treści

- El futuro está aquí (Introducción al análisis de los impactos de la reforma) [Przyszłość jest tutaj. Wprowadzenie do analizy skutków reform], Velia Cecilia Bobes.
- Las reformas estructurales de Raúl Castro: análisis y evaluación de sus efectos macro y micro [Reformy strukturalne Raula Castro: analiza i ocena ich efektów w makro i mikro skali], Carmelo Mesa-Lago.
- Cuba: dimensiones y transformaciones político-institucionales de un modelo en transición [Kuba: wymiary i transformacje polityczno-instytucjonalne modelu w procesie transformacji], Armando Chaguaceda i Marie Laure Geoffray.

- Buenos y malos: los usos políticos de la migración cubana [Dobrzy i źli: polityczne wykorzystanie kubańskiej migracji], Haroldo Dilla Alfonso.
- Del hombre nuevo a una sociedad gentrificada. Impacto social de la reforma [Nowy człowiek i starzejące się społeczeństwo. Społeczne skutki reform], Vellia Cecilia Bobes.
- La democracia postergada. Pluralismo civil y autoritarismo político en Cuba [Demokracja odroczone. Pluralizm cywilny i autorytaryzm polityczny na Kubie], Rafael Rojas.

Bibliografia:

- Jarosz, M. (2005), *Wygrani i przegrani polskiej transformacji*, Warszawa: PAN, Oficyna Naukowa.
- Mieczkowska, M. (2014), „Transformacja czy tranzycja? Szkice definicyjne”, *Acta Politica*, no. 389 (30), ss. 71-80.
- Dembicz, K. (2014), „Cuba actual y futura. Realidad económica y transformación política y social”, *Foreign Affairs Latinoamérica*, no. 14 (4), ss. 61-67, <http://www.fal.itam.mx> (dostęp: 31.03.2016).